

DISTINCTIO XVIII.

De formatione mulieris (1).

In eodem quoque paradiso mulierem formavit Deus de substantia viri, sicut post plantatum paradisi, hominemque in eo positum, et post universa animalia ad eum ducta, suisque nominibus designata, subiecit. Scriptura (Gen. 2, 21): « Immisit Deus soporem in Adam. Cumque obdormisset, tu- » lit unam de costis ejus, et formavit eam in mulierem. » Hic attendendum est quare non creavit simul virum et mulierem, sicut Angelus, sed prius virum, deinde mulierem de viro; ideo scilicet ut in eum esset humani generis principium; quatenus in hoc et superbia diaboli confunderetur, et hominis humilitas Dei similitudine sublimaretur. Diaboli quippe aiud a Deo principium esse conceperat: ideoque ut ejus superbia retunderetur, hoc homo in munere accepit quod diaboli perverse rapere voluit, sed obtinere non potuit; et per hoc imago Dei in homine apparuit; quia sicut Deus omnibus rebus existit principium creationis, ita homo omnibus hominibus principium generationis. Ideo etiam ex uno homine omnes esse voluit Deus, ut dum cognosceret se ab uno esse, omnes se quasi unum amarent.

Quare de latere viri, et non de alia corporis parte formata sit.

Cum autem his de causis facta sit mulier de viro, non de qualibet parte corporis viri, sed de latere ejus formata est, ut ostenderetur quia in consortium creabatur dilectionis: ne forte, si fuisset de capite viri facta, viro ad dominationem videretur praeferenda: aut si de pedibus, ad servitutem subijcenda. Quia ergo viro nec domina nec ancilla parabat, sed socia; nec de capite nec de pedibus, sed de latere fuerat producenda; ut iuxta se ponendam cognosceret quam de suo latere sumptam didicisset.

Quare dormienti et non vigilantis viro costa subtracta est.

Non sine causa dormienti quoque viro potius quam vigilantis detracta est costa, de qua mulier in adiutorium generationis viri est formata, scilicet ut nullam in eo sensisse poeniam monstraretur, et devinctae simul potentiae opus mirabile ostenderetur, quae hominis dormientis latus aperuit nec eum tamen a quiete soporis excitavit. In quo etiam opere Christi sacramentum et Ecclesiae figuratum est: quia sicut mulier de latere viri dormientis formata est, ita Ecclesia ex sacramentis, quae de latere Christi in cruce dormientis proflexerunt, scilicet sanguine et aqua, quibus redimimur a poenis, atque abluimur a culpis (2).

Quod de illa costa sine addimento extrinseco facta fuerit per Lei potentiam, sicut quinque panes in se multiplicati sunt.

Solet etiam quaeri, utrum de costa illa sine adiectione rei extrinsecae facta sit mulier. Quod quibusdam non pla-

(1) Al. deest hic titulus.

(2) Nicolai addit sequentia, cruciatu includens. Unde Augustinus (tract. 13 in Joannem): « Adam qui erat forma » futuri (ad Rom. 3, 14), praebuit nobis magnum indicium » sacramenti; immo Deus in illo praebuit. Nam et dormiens » meruit accipere uxorem, et de costa ejus facta est ei uxor; » quoniam de Christo in cruce dormiente futura erat Ecclesia » de latere, scilicet dormientis; quia de latere in cruce pen- » dentis lancea percussio sacramenta Ecclesiae proflexerunt. » Et de symbolo ad eucharistiam, lib. 2, cap. 6: « Ascendat » sponsus noster thalami sui lectum, dormiat moriendo, ape- » riarit ejus latus; ut quomodo Eva facta est ex latere Adae » dormientis, ita Ecclesia formetur ex latere Christi in cruce » pendens. Percussus enim illius latus, et manavit » sanguis et aqua, quae sunt Ecclesiae gemina sacramenta; » aqua, in qua est sponsa purificata; sanguis, ex quo inve- » nitur esse dotata etc. » Ad marginem vero haec notat. Similia etiam habet in ps. 40, super illud: Numquid qui dormit etc. et in psal. 36, super illud: Dormivi contra robus; indeque Prosper in sententia Augustini, sent. 329, etsi locum non insinuat. Nec dissimili sensu Ambrosius in Luc. 25: Ex illo, inquit, incorrupto corpore omnium vita manabat; aqua enim et sanguis cunctis; illa quae diluit, iste qui redimat.

enit. Ceterum si ad perficiendum corpus mulieris Deus extrinsecum augmentum addidisset, majus illud esset quam ipsa costa. Ideoque potius de illo addito quam de ipsa costa mulier facta deberet dici, de quo plures accepissent substantiae partes. Hec est ergo ut de sola ipsius costae substantia, sine omni extrinseco addimento, per divinam potentiam in semetipsa multiplicata, mulieris corpus factum dicitur, eo sane miraculo quo postea de quinque pedibus Ives caelestis benedictione multiplicatis quinque milia hominum satiata sunt (Matth. 14, et Joan. 6). Illud etiam scire oportet, quod cum Angelorum ministerio facta sit mulieris formatio, non eis tamen tribuenda est creationis potentia. Angeli enim nullam possunt creare naturam; ergo nec formare costam in mulierem, nec carnis supplementum in locum costae. Non quod nihil agant, ut aliquid creetur; sed non ideo creatores sunt; sicut nec agricolae segetum aut arborum. Solus Deus, idest Trinitas, est creator. Facta est ergo femina a Deo, eam si costam ministrata sit per Angelos.

Utrum secundum superiores an secundum inferiores causas ita illa facta sit mulier, idest, an ratio seminalis illi haberet ut ita fieret, an tanquam ut illa fieri posset, sed ut sic fieret in Deo tantum esset causa.

Sed quaeritur, an ratio quam Deus primis operibus creavit illi haberet ut secundum ipsam eam viri latere feminam fieri necesse foret, an hoc tantum ut fieri posset. Ad quod sciendum est, omnium rerum causas in Deo ab aeterno esse. Ut enim homo sic fieret, vel equus vel huiusmodi, in Dei potentia et dispositione ab aeterno fuit. Et haec dicuntur primordiales causas, quia istas alias non praecedunt, sed istas alias, quae sunt causae causarum. Cumque unum sit divina potentia et dispositio, sive voluntas, et illa una omnium primordialis causa, tamen propter effectus diversos pluraliter dicit Augustinus (super Gen., lib. 9, cap. 20), causas primordiales omnium rerum in Deo esse, inducens similitudinem artificis, in cuius dispositione est, qualis futura sit arca. Ita et in Deo ubiunque rei futurae causa praesens sit: in creaturis vero quarundam rerum, sed non omnium causarum sunt; ut ait Augustinus (lib. 7 super Gen., cap. 17). Quia inseruit Deus seminales rationes rerum, secundum quas alia ex aliis proveniunt; ut de hoc semine tale granum, de hac arbore talis fructus et huiusmodi. Et haec quoque dicuntur primordiales causas, etsi non adeo proprie, quia habent ante se causas aeternas, quae proprie et universaliter prima est. Illae vero ad res aliquas dicuntur prima, quae scilicet ex eis proveniunt. Illae etiam primordiales dicuntur, quia in prima rerum conditione rebus a Deo insitae sunt; et sicut creaturae mutabiles sunt, ita et haec causas mutari possunt: quae autem in immutabili Deo causa est, mutari non potest.

Distinctio causarum rerum peritulis: scilicet quod quaedam in Deo et in creaturis, quaedam in Deo tantum sunt.

Omnium igitur rerum causarum in Deo sunt; sed quarundam causarum et in Deo sunt, et in creaturis: quarundam vero causarum in Deo tantum sunt; et illarum rerum causas dicuntur absconditae in Deo: quia ita est in divina dispositione ut hoc vel illud fiat, quod non est in seminali creaturae ratione. Et illa quidem quae secundum causas seminales dicuntur dicuntur naturaliter fieri, quia ita cursus naturae hominibus innotuit; alia vero praeter naturam, quorum causas tantum sunt in Deo. Haec autem dicit Augustinus (ut supra) esse illa quae per gratiam fiunt, vel ad ea significanda non naturaliter sed mirabiliter fiunt. Inter quae mulieris factum de costa viri ponit, ita dicitur: « Ut mulierem ita fieri ne- » cesse foret, non in rebus conditum, sed in Deo absconditum » tum erat. Omnis naturae (1) cursus habet naturales leges: » super hunc naturalem cursum Creator habet apud se, pos- » se de omnibus facere aliud quam eorum naturalis ratio » habet; ut virga scilicet arida repente floreat fructum gignat » (num. 17), et ut in juventute sterilis femina, in se- » netute pariat (Luc. 1), ut asina loquatur (Num. 17) » et huiusmodi. Dedit autem naturam ut ex his etiam » haec fieri possent, non ut in naturali motu haberent: » (et cap. 18): Habet ergo in se Deus absconditas quo-

(1) Al. creaturae.

rumdam factorum causas, quae rebus conditis non inseruit » easque implet non opere consueto providentiae, quo natu- » rae subsistunt ut sint, sed quo illas administrat ut volue- » rit quae ut voluit condidit. Omnium ergo quae ad gratiam » significandam non naturali motu rerum sed mirabiliter fa- » cta sunt, absconditae causae in Deo fuerunt: quorum unum » erat quod mulier facta est de latere viri dormientis. Non » habuit prima rerum conditio ut femina sic fieret, sed ut » fieri posset, ne contra causas quae Deus volutarie insti- » tuit, mutabili voluntate aliquid facere pateretur. »

De anima mulieris quod non est ex anima viri ut quidam putaverunt, dicentes animas esse ex iraduce.

Quemadmodum mulieris corpus de viri corpore tractum fuit, ita putaverunt aliqui, ipsius animam de viri anima propagatam, et omnes animas praeter primam de traduce esse, sicut corpora. Alii autem putaverunt simul omnes animas ab initio creatas. Catholica autem Ecclesia nec simul nec ex traduce factas esse animas docet; sed in corporibus per coitum seminatatis atque formati infundi, et infundendo creari. Unde in ecclesiasticis Dogmatibus (cap. 14): « Animas ho- » minum non esse ab initio inter ceteras intellectuales na- » turas, nec simul creatas, sicut Origenes fingit, dicitur, ne- » que cum corporibus per coitum seminari, sicut Luciferiani » et Cyrilli, et quidam Latiorum praesumptores affirmant. » Sed dicitur, corpus tantum per conjugii copulam semi- » nari; creationem vero animae solum Creatorem nosse, e- » jusque iudicio corpus coagulari in vulva, et compingi at- » que formari; ac formato jam corpore, animam creati et » infundi; ut vivat in utero homo ex anima constans et cor- » pore, et egrediatur vivus ex utero plenus in anima et » corpore (1), humana substantia. » Hieronymus etiam ana- » thematis vinculo illos condemnat qui animas ex traduce di- » cunt, inducens auctoritatem Prophetae (cap. 52, 15): « Qui » finxit singillatim corda eorum. Hic satis, inquit, innuit

(1) Al. deest in anima et corpore.

Divisio textus.

Postquam determinavit originem hominis ex parte ipsius viri, hic determinat de origine mulieris, et dividit in duas partes: in prima de origine ipsius secundum corpus; in secunda de origine ipsius secundum animam, ibi: Quemadmodum mulieris corpus de viri corpore tractum fuit, ita putaverunt aliqui ipsius animam de viri anima propagatam. Prima in duas: in prima ostendit modum productionis mulieris ex parte corporis; in secunda inquiri producti corporis principium, ibi: Solet etiam quaeri, utrum de costa illa sine adiectione rei extrinsecae facta sit mulier. Circa primum duo facit: primo proponit modum originis; secundo assignat propositorum causas; ubi primo ostendit quare de viro formata sit mulier, ibi: Hic attendendum est quare non creavit simul virum et mulierem; secundo quare de tali parte, ibi: Cum autem his de causis facta sit mulier de viro, non de qualibet parte corporis viri, sed de latere ejus formata est; tertio quare de viro dormiente, ibi: Non sine causa quoque dormienti viro potius quam vigilantis detracta est costa.

Solet etiam quaeri, utrum de illa costa sine adiectione rei extrinsecae facta sit mulier. Hic inquit principia producti corporis: et primo inquit principium producti; secundo principium actuum, ibi: Illud etiam scire oportet, quod, cum Angelorum ministerio facta sit mulieris formatio, non

Propheta, quod non animam de anima facit Deus, sed sin- » gillatim animas de nihilo creat (1).

(1) Nicolai addit sequentia. Vel sic tantum in psal. 55: « Quidam hunc locum inaudienter ad illud referunt: quod » animam ex anima existentem esse generantem, et in Adam » omnium animas contineri. » Et in exod. symboli ad Da- » nasum (?): « Animas a Deo dari credimus, quas ab ipso » factas dicimus, anathematizantes eos qui animas quasi par- » tem divinae dicunt esse substantiae; » ut inter ejus » opera supposititia tom. ult. videre est. Et Augustinus lib. » de Origine animarum, qui et eodem modo apud Hieronymum » habetur (?): « Qui animas ex illa una propagari asserunt quam » Deus primo homini dedit, atque ita eas ex parentibus trahi » dicant, si Tertulliani opinionem sequuntur, profecto eas » non spiritus, sed corpora esse contendunt; quo perversius » quid dici potest? » Et inferior: « An eo pacto Deus eam » fingit in homine, licet anima seminaliter trahatur ex anima, » sicut fingit in homine corporis membra, quoniam corpus » seminaliter trahatur ex corpore? Si enim creatura spirita- » lis non fingeretur a Deo, non scriptum esse: Qui finxit » singillatim corda eorum. Utique si per corda significatae » sunt animae, fingi eas posse quis dubitet? Sed quaeritur, » utrum ex una hominis anima (**) sicut fingit singillatim » facies hominum, ex uno tamen corpore hominis primi. » Et postea: « Nondum aliquid certum de origine animae in » Scripturis comperit. Nam hi qui novas sine ulla propagine » asserunt animas fieri, ponunt etiam testimonium illud: Qui » finxit singillatim corda eorum; de quo et similibus vide » quemadmodum possit a resistentibus responderi. Utrum » enim cum fingit, ex alio fingat, an ex nihilo, incertum » est. » Et paulo post: « Itaque illi qui propaginem ani- » marum inconsiderata temeritate defendunt, nullum pro se » manifestum et expressum possunt producere profertum quam » quod omnes animae quae ingressae sunt in Aegyptum, de » femoribus Jacob egressae sunt: Gen. 46, etc. »

(*) Vel epist. 17, toni ult. versus finem: sed Pelagii potius est catholicum » fingit, et sibi notatum ex professo.

(**) Est vero epist. 157, Iustinus Augustini, quae ad Optatum inseritur tom. » 2. Sed cur in Hieronymum inesset?

(***) Supple animas illas fingit quos infundit singulis hominibus etc.

est eis tamen tribuenda creationis potestas. Ubi primo inquit utrum corpus mulieris productum fuerit per actionem Angeli; secundo utrum per actionem naturae, ibi: Sed quaeritur, an ratio quae: Deus primis operibus concepit, id haberet ut secundum ipsam ex viro latere feminam fieri necesse foret; et circa hoc duo facit: primo praemittit quaedam necessaria ad solutionis manifestationem; secundo quaestionis solutionem prosequitur, ibi: Omnium rerum causas in Deo sunt.

Quemadmodum mulieris corpus de viri corpore tractum fuit, ita putaverunt aliqui ipsius animam de viri anima propagatam. Hic inquit modum originis mulieris ex parte animae; ubi excludit duas haereses, et astruit veritatem catholicam, ut per se patet in littera.

QUAESTIO I.

Hic est duplex quaestio. Prima de productione mulieris ex parte corporis. Secunda de origine animae.

Circa primum quaeruntur tria: 1.º utrum corpus mulieris de costa viri factum fuerit; et quia dicitur hoc non fuisse factum active per rationes seminales, sed primordiales, 2.º quaeritur de differentia harum rationum; et quia ea quae praeter rationes seminales fiunt dicuntur in littera miraculose fieri, 3.º quaeritur ejusmodi opera debeant dici miracula.

ARTICULUS PRIMUS.

Utrum corpus mulieris deberit fieri de costa viri.
(1 p., qu. 92, art. 3.)

Ad primum sic proceditur. 1. Videtur quod corpus mulieris de costa viri fieri non debuit. Distinctio enim sexus communis est homini et aliis animalibus. Sed in aliis animalibus mas et femina simul producta sunt, et neutrum ab altero sumptum. Ergo videtur quod nec femina hominis de viro sumi debuit.

2. Praeterea, materia non potest transmutari de parva quantitate in magnam nisi vel per rarefactionem, sicut ex uno pugillo aquae generantur decem aeris, vel per alterius additionem. Unde dicit Augustinus (10 super Gen., cap. 26): *Quid est absurdius quam ullum esse corpus manente naturae suae quantitate, idest sine additione, quod undique crescat, nisi rareseat?* Sed non potuit esse ut per rarefactionem una costa in quantitatem mulieris exresceret, quia inveniretur corpus mulieris etiam ipso aere rarius. Ergo oportebit hoc per additionem exterioris fieri, quod oportuit multo amplius esse quam costam ipsam. Cum ergo unumquodque denominandum s.t. a majori parte, videtur quod non debeat dici ex costa viri corpus mulieris formatum.

3. Praeterea, cum in operibus divinis nihil sit superfluum, oportet quod costa illa de perfectione corporis Adae fuerit. Sed subtrahere eo quod ad perfectionem rei pertinet, sequitur diminutio. Cum ergo omnis diminutio in resurrectione restauratur, videtur quod costa illa in corpore Adae resurget. Si ergo de costa illa factum est corpus Evae, videtur quod Eva non resurget: quod est inconveniens. Non ergo de costa viri facta est mulier.

4. Praeterea, in corpore sensibili non potest esse divisio continui sine dolore. Sed corpus Adae propter naturae institutae integritatem maxime sensibile fuit. Ergo cum nullus dolor in ipso praecederet culpam, videtur quod ex ejus costa mulier formata non sit.

5. Praeterea, ut dicit Augustinus (2 super Gen. ad lit., cap. 1), in omnibus operibus creationis non quid Deus facere possit quaeritur, sed quid rerum natura patiatur. Cum ergo naturalis modus propagationis mulieris non sit de costa viri, sed ex semine (quia his quae sunt ejusdem speciei, debetur unus modus originis), videtur quod inconvenienter ex costa viri mulier facta ponatur.

Sed contra est quod dicit Boetius (in lib. 5 de Consol., pros. 10): *Necesse est quod imperfectum a perfecto sumat originem.* Sed mulier est vir imperfectus sive occasionatus, ut 16 de animalibus (lib. 2 de Gen. animal. cap. 5) Philosophus dicit. Ergo congruum fuit ut de corpore viri corpus mulieris sumeretur.

Praeterea, primum principium et finis in idem redeuntur; unde idem ponimus universitatis finem et principium. Sed mulier propter virum facta est, quia in adiutorium viri facta legitur Genes. 2. Ergo congruum fuit ut etiam vir mulieris esset principium: et sic idem quod prius.

Solutio. Respondeo dicendum, quod apud catholicos dubium esse non debet quin mulier de costa viri formata fuerit, quamvis Judaei de hoc multa

fabulentur: non enim magis rationi resistit vel divinae potentiae mulierem ex corpore viri sumi, quam corpus viri ex limo terrae formari, cum utrumque a naturae virtute separatim sit. Modum tamen quo id factum est, non omnes similiter assignant. Quidam enim, ut Magister in littera, et Hugo de sancto Victore (lib. 1 de Sacr., parte 6, cap. 56) volunt ex costa viri sine alicujus exterioris additione, vel novae materiae creatione, corpus mulieris formatum fuisse. Hoc autem non videtur intelligibile. Si enim per multiplicationem materiae hoc factum dicant, oportet multiplicationem hanc aut secundum quantitatem tantum attendi, aut secundum essentiam materiae. Si primo modo, sic oportet ut eadem materia numero quae fuit primo sub parvis dimensionibus, postmodum majores dimensiones recipiat: hoc autem idem est quod rarefieri, ut ex 4. Physicorum (a text. 74 ad 87) patet: et ita sequeretur corpus mulieris ex costa viri per modum rarefactionis esse formatum, quod expresse impossibile est. Si vero multiplicatio essentiam materiae attingat, cum nihil aliud sit multiplicari quam aliquid fieri quod prius non erat, oportet quod aliquid materiae sit sub forma corporis mulieris quod prius sub forma costae non erat. Hoc autem aliter esse non potest nisi vel per conversionem alterius corporis in corpus mulieris, cujus materia sub forma ejus remaneat, vel per hoc quod aliquid materiae sit de novo creatum: et ita oportet quod per additionem alicujus materiae, vel de novo creatae, vel sub forma alterius corporis praexistentis, ex costa viri corpus mulieris formatum sit; et sic etiam paucum multiplicatio intelligi potest. Verius tamen videtur quod per additionem materiae praexistentis hoc factum fuerit, cum omnia simul fuisse creata ad minus in materia, sancti communiter tradant.

Ad primum ergo dicendum, quod, ut dicit Philo., in 1 Oeconom. (cap. 5), mas et femina in hominibus conjunguntur non solum propter prolis generationem, sicut in aliis animalibus, sed etiam propter communicationem operum in vita communi, ut sic sibi sufficiant ad invicem propria opera conferentes; unde apparet diversa esse opera viri et mulieris. Quia ergo in communicatione vitae et regimine domus, vir caput est mulieris, ideo mas in hominibus magis habet rationem principii respectu feminae, quam in aliis animalibus; et propter hoc magis deceit feminam hominis ex viro sumi quam in aliis animalibus. Et praeterea in littera assignantur duae rationes, quae per se patent.

Ad secundum dicendum, quod per additionem rei exterioris ex costa corpus mulieris factum est; nec tamen oportet quod ex illo adjecto corpus mulieris factum dicatur, etsi sit amplius in quantitate: quia illud adjectum non venit in materiam mulieris nisi mediante costa: sicut etiam menstrum materia embryonis dicitur, quamvis oporteat etiam ex cibis conversis corpus embryonis majorem quantitatem assumere: sicut etiam aqua in sanguinem Christi transfertur mediante vino, etiamsi esset major quantitas aquae; dummodo virtute potentioris vini, natura aquae absorberi possit.

Ad tertium dicendum, quod aliquid dicitur esse de perfectione alicujus dupliciter: vel quia est necessarium ad esse individui, et sic costa illa non erat de perfectione corporis Adae; aut quia est ne-

cessarium ad conservationem speciei, sicut semen in 15 de Animalibus (vel 1 de Gen. Anim., ad cap. 19 usque in fin. (1)) dicitur esse superfluum respectu individui, quo tamen indiget ad speciei conservationem: et hoc modo costa fuit de perfectione corporis Adae, in quantum Adam erat principium humani generis. Ex quo patet quod costa illa resurget in Eva et non in Adam, cum sit de perfectione corporis Evae etiam quantum ed esse individui, et ita magis ad ipsam pertineat.

Ad quartum dicendum, quod illud quod ordinatum est ad conservationem (2) speciei, non solum sine dolore, sed etiam cum delectatione rescinditur; et ita non oportet quod in separatione illius costae, dolorem senserit. Vel dicendum, ut Magister dicit, hoc divina virtute et miraculose factum, ut dolorem vulneris non sentiret.

Ad quintum dicendum, quod institutio rerum naturalium potest considerari dupliciter: vel quantum ad modum fieri, vel quantum ad proprietates consequentes res institutas. Modus quidem fieri naturalis esse non potuit, cum non praecesserit aliqua principia naturalia quorum actiones et passiones sufficerent ad effectus naturaliter producidos; et ideo oportuit per virtutem supernaturalem prima principia in naturis constituere, ut corpus hominis formaretur ex terra, et corpus mulieris ex costa, et sic de aliis. Sed proprietates consequentes naturas institutas non debent miraculo attribui, ut quod aquae miraculose super caelos consistant.

ARTICULUS II.

Utrum Deus convenienter indiderit materiae rationes seminales. — (1 p., qu. 103, art. 2; et de Ver., qu. 3, art. 2.)

Ad secundum sic proceditur. 1. Videtur quod inconvenienter dicatur rationes seminales materiae Deus indidisse. Quod enim recipitur in materia sensibili, est in ea per esse naturae, et non per esse intentionis; quia materia cognoscitiva non est formatum quae recipit, sed per eas in esse specifice perficitur. Sed ratio non nominat formam secundum esse naturae, sed per modum intentionis. Ergo virtutes rebus sensibilibus inditae rationes dici non debent.

2. Praeterea, semen, ut ex 2 Physic. (text. 51) habetur, principium activum nominat. Potentia autem materiae non est activa, sed passiva, cum nihil agat nisi secundum quod est in actu. Ergo ratio seminalis materiae attributa non est.

3. Praeterea, quod est in aliquo, non producit ab eo nisi per modum exitus (3). Si ergo omnium rerum semina Deus in natura prius posuit, videtur quod generatio rerum sit per exitum unius rei ab alia, et sic reddidit error Anaxagorae, qui posuit quodlibet esse in quolibet, et nihil pure esse hoc vel illud, ut os vel earo; sed unumquodque nominari ex praedominante: quod in 1 Physic. (a text. 55 usque ad 40) improbat.

4. Praeterea, ad generationem rerum naturalium non tantum sunt necessariae virtutes activae,

sed etiam passivae. Cum ergo in seminalibus rationibus virtutes passivae non includantur, videtur quod praeter rationes seminales etiam aliae rationes rebus inditae debeant dici.

3. Praeterea, in natura inferiori effectus non procedunt ex suis causis ut semper vel necessario, sed ut frequenter. Cum ergo in littera describantur rationes seminales secundum quas necesse est aliquid fieri, videtur quod ad minus in natura inferiori rationes seminales positae non sint.

Sed contra: quia, ut dicit Gregorius (Ambrosius de Benedict. Patriarch., cap. 2), benedictio Dei dicitur honorum ejus collatio et eorum deinde multiplicatio. Cum ergo Deus legatur Gen. 1 sua opera benedixisse, videtur quod eis dederit virtutes quibus fieret eorum multiplicatio. Hoc autem importat ratio seminalis. Ergo rationes seminales a Deo rebus inditae sunt.

Praeterea, Deuter. 32, 4, dicitur: *Dei perfecta sunt opera.* Perfectum autem unumquodque est, ut in 4 Meteor. (cap. 5) dicitur, quando potest alterum tale producere quale ipsum est. Ergo virtutes quibus hoc fieri possit, rebus attributae sunt, et haec sunt rationes seminales: ergo etc.

Solutio. Respondeo dicendum, quod emanatio creaturarum a Deo est sicut exitus artificiorum ab artifice; unde sicut ab arte artificis effluunt formae artificiales in materia, ita etiam ab ideis in mente divina existentibus fluunt omnes formae et virtutes naturales. Sed quia, ut Dionysius dicit (in 2 cap. de div. Nom.), *ea quae sunt causatorum (1) abundanter praesunt causis,* formae receptae in materia non adaequant virtutem vel artem increatam a qua procedunt; unde apud artificem remanet ex arte sua virtus aliquid aliter operandi circa ipsa artificata, quibus virtus artis alligata non est: et similiter in virtute divina est ut aliquid rebus creatis addat vel mutet vel abstrahat. In duobus autem differt operatio Dei ab operatione artificis. Primo ex parte materiae: quia cum artifex materiam non producat, sed ex materia data operetur, potentiam materiae non confert ad recipiendum formas quas materiae inducit, nec inferre in materiam potest; Deus autem, qui totius rei auctor est, non solum formas et virtutes naturales rebus contulit, sed etiam potentiam recipiendi illud quod ipse in materia facere vult. Secundo ex parte formae: quia formae quas inducit artifex, non producent sibi similes: quia lectus putrescens non pullulat in lectum, sed in plantam, ut ex 1 Physic. (text. 15) patet: formae autem naturales sibi similes producere possunt; et ideo proprietatem seminis habent, et seminales dici possunt. Formae autem rerum secundum quod in arte divina existunt, primordiales esse dicuntur, eo quod ipsae sunt prima principia simpliciter rerum producendarum: potentia autem quae rebus indita est ad suscipiendum illud in se quod voluntas Dei disponit, rationes obedienciales a quibusdam dicuntur, secundum quas inest materiae ut fieri possit ex ea quod Deus vult. Ipsae autem virtutes in materia positae, per quas naturales effectus consequuntur, rationes seminales dicuntur. Sed quid sint secundum rem seminales rationes, a diversis diversimode assignantur.

Quidam enim dicunt, quod forma speciei non

(1) Qui cum 15 de Animalibus juxta veterem inscriptionem coincidit (Ex edit. P. Nicolai).

(2) Al. ad confirmationem.

(3) Al. exterioris.

(1) Al. creatorum.

recipitur in materia nisi mediante forma generis; adeo quod est alia forma numero per quam ignis est ignis, et per quam ignis est corpus. Illa ergo forma generalis incompleta ratio seminalis dicitur: quia propter talem formam inest materiae quaedam inclinatio ad recipiendum formas specificas. Hoc autem non videtur esse verum: quia omnis forma quae advenit post aliquod esse substantiale, est forma accidentalis. Si enim post esse in genere substantiae constitutum advenit, ergo ea recedente, adhuc remanet individuum in genere substantiae; quod est contra rationem formae substantialis, sicut dicitur in 2 de Anima (text. 8). Et praeterea, cum omnis forma det aliquid esse, et impossibile sit unam rem habere duplex esse substantiale, oportet, si prima forma substantialis adveniens materiae det sibi esse substantiale, quod secunda superveniens det esse accidentale: et ideo non est alia forma qua ignis est ignis, et qua est corpus, ut Avicenna vult (suffic. lib. 2 cap. 5). Et si Commentator dicat in 2 Metaph. (cap. 5) genus non esse materiam sed formam mediam inter materiam et ultimam formam: hoc non dicitur ad significandum ordinem formarum secundum rem sed secundum rationem: quia genus quamvis significet totum, ut Avicenna dicit, significat tamen ut indistinctum, et ita propinque se habet ad rationem materiae. Et praeterea sequeretur quod res signata per genus esset pars speciei constitutae per formam superadditam, et ita de specie praedicari non posset. Nec etiam hoc convenit secundum intentionem Augustini: quia ex virtute formae generalis non necessario sequitur forma specialis: unde non est talis virtus secundum quam necesse sit fieri, sed secundum quam fieri potest.

Ideo alii dicunt, quod cum omnes formae, secundum Philosophum (de Gener. animal, lib. 2, cap. 5), de potentia materiae educantur, oportet ipsas formas praexistere in materia incomplete, secundum quaedam quasi inchoationem; et quia non sunt in esse suo perfectae, non habent perfectam virtutem agendi, sed incompletam; et ideo non possunt per se exire in actus, nisi sit agens exterius quod excitet formam incompletam ad agendum, ut sic cooperetur agenti exteriori; aliter enim non esset generatio mutatio naturalis, sed violenta: quia, ut in 5 Ethic. (cap. 1 et 5) dicitur, *violentum est cuius principium est extra, nil conferente vim passo*. Illas ergo virtutes incompletas in materia praexistentes, rationes seminales dicunt, quia sunt secundum esse completum in materia, sicut virtus formativa in semine. Hoc autem verum non videtur: quia quamvis formae educantur de potentia materiae, illa tamen potentia materiae non est activa, sed passiva tantum; sicut enim, ut Commentator dicit in 8 Physic., in motu locali oportet esse aliud movens et motum; ita etiam in motu alterationis; et ponit exemplum quod quando corpus naturaliter sanatur, cor est sanans, et alia membra sanata; et ideo sicut in corporibus simplicibus non dicimus quod sint mota ex se secundum locum, quia ignis non potest dividi in movens et motum; ita etiam non potest esse alteratum ex se, quasi aliqua potentia existens in materia aliquo modo agat in ipsam materiam in qua est, educendo eam in actum. Sed utrumque contingit in animalis, quia sunt mota secundum locum ex se, et etiam alterata, propter distinctionem organorum vel par-

tium, quarum una est movens et alterans, et alia mota et alterata; et ideo non hoc modo potest accipi virtus seminalis in aliis rebus sicut in habitibus animae. Nec tamen sequitur, si in materia est potentia passiva tantum, quod non sit generatio naturalis: quia materia coadjuvat ad generationem non agendo, sed inquantum est habilis ad recipiendum talem actionem: quae etiam habilitas appetitus materiae dicitur, et inchoatio formae. Non enim eodem modo omnes motus naturales dicuntur, ut in 2 Physic. et in 1 Cael. et Mund. (com. 5) Commentator dicit; sed quidam propter principium activum intus existens, ut motus localis gravium et levium; et quidam propter principium passivum quod est secundum potentiam ab agente naturali natam in actum educi, ut in generatione et alteratione simplicium corporum: unde et natura dividitur in materiam et formam. Et ideo concedo quod in materia nulla potentia activa est, sed per passiva; et quod rationes seminales dicuntur virtutes activae completae in natura cum propriis passivis, ut calor et frigus, et forma ignis, et virtus solis, et huiusmodi; et dicuntur seminales non propter esse imperfectum quod habeant, sicut virtus formativa in semine; sed quia rerum individuis primo creatis huiusmodi virtutes collatae sunt, per opera sex dierum, ut ex eis quates ex quibusdam seminibus producerentur et multiplicarentur res naturales.

Ad primum ergo dicendum, quod huiusmodi virtutes activae in natura dicuntur rationes, non quod sint in materia per modum intentionis, sed quia ab arte divina produuntur, et manet in eis ordo et directio intellectus divini, sicut in re artificia manet directio artificis in finem determinatum.

Ad secundum dicendum, quod rationes seminales dicuntur materiae inditae, non quia sint intelligendae praexistere in materia ante adventum formae completae, quasi pertinentes ad essentiam materiae, vel ad rationem ejus, secundum quod est materia; sed per modum quo etiam formae completae in materia esse dicuntur.

Ad tertium dicendum, quod Anaxagoras ponebat, in aere, ex quo generabatur ignis, praexistere quasdam partes ignis in actu latentes, per quarum exitum et congregationem, ignis generari videbatur. Hoc autem nos non ponimus; sed quod in materia aeris praecessit aptitudo ad formam ignis, et in igne generante virtus activa, per quam haec aptitudo in actum reducitur: et hoc non est inconveniens.

Ad quartum dicendum, quod sub rationibus seminalibus comprehenduntur tam virtutes activae quam etiam passivae, quae perfici possunt per agentia naturalia; sicut et in generatione animalis semen extento nomine dicitur non solum sperma, sed etiam menstruum.

Ad quintum dicendum, quod concurrentibus omnibus causis naturalibus, ex quibus omnibus una perfecta causa constat, necesse est effectum sequi, nisi aliquid impediatur: et hoc modo loquitur Augustinus.

ARTICULUS III.

Utrum ea quae sunt praeter rationes seminales, sint miracula. — (1 p., quaest. 405, art. 7.)

Ad tertium se proceditur. 1. Videtur quod ea quae praeter rationes seminales fiunt, non omnia

miracula sint. In opus enim creationis virtus seminalis naturae non potest, nec tamen opus creationis miraculosum dicitur; quia miracula sunt ad manifestationem gratiae, ut in littera dicitur; ad quod creatio non est ordinata, sed magis ad institutionem naturae. Ergo videtur quod non sit ratio miraculi in hoc quod praeter causas seminales aliquid fiat.

2. Praeterea, creatio animarum et justificatio impiorum, cum frequenter fiat, miraculosa non est; quia miraculum est aliquid arduum et insolitum, ut Augustinus dicit (1); et tamen isti effectus praeter rationes seminales produuntur. Ergo idem quod prius.

3. Praeterea, resurrectio mortuorum, cum in spe fidelium sit, miraculosa non est, quia miraculum est praeter spem admirantis apparens, ut Augustinus dicit; et tamen resurrectio mortuorum per naturam fieri non potest. Ergo non omnia quae praeter virtutem naturae fiunt, miracula dicuntur.

4. Praeterea, quaedam quandoque fiunt praeter rationes seminales, quae facultatem naturae non excedunt, sicut quod aqua convertatur in vinum, ut factum legitur Joan. 2. Sed miraculum est supra facultatem naturae apparens, ut Augustinus dicit. Ergo videtur quod non omnia quae praeter rationes seminales fiunt, miracula sint.

5. Praeterea, omnes virtutes activae creaturis collatae, rationes seminales dici possunt. Sed Angeli et homines dicuntur miracula facere. Ergo videtur quod non omnia miracula praeter rationes seminales fiunt.

6. Praeterea, monstra in natura contingunt, et praeter intentionem naturae agentis; non tamen miracula dicuntur. Ergo non in hoc consistit ratio miraculi quod est praeter rationes seminales fieri.

Sed contra, illa opera miraculosa dicimus quae in admirationis divinae virtutis inducunt. Sed mutare cursum solium naturae, non est nisi illius virtutis quae naturam instituit. Ergo ea proprie miracula dici debent quae praeter virtutes activas in natura contingunt.

Solutio. Respondo dicendum, quod sicut ex verbis Philosophi habetur in principio Metaphysic. (in proem.), admiratio ex duobus causatur; scilicet ex hoc quod alicujus effectus causa occulta est, et ex eo quod aliquid in re videtur per quod (2) aliter esse deberet; unde in hoc quod est diametrum quadrati non posse commensurari lateri, admiratio causatur ex hoc quod hujus causa ignoratur, et ex hoc quod ex parvitate linearum videtur quod una alteri commensurari possit. Contingit ergo aliquid esse admirabile simpliciter, et aliquid esse admirabile quo ad hunc. Admirabile huic est id (3) cuius causa occulta est sibi, et cui videtur secundum suam aestimationem aliquid obviare, quare non ita esse deberet; quamvis in re nihil sit repugnans, nec causa in se sit nimis occulta; et haec potest dici mirum illi. Admirabile autem in se est id cuius causa simpliciter occulta est, ita

etiam quod in re est aliqua virtus secundum rei veritatem per quam aliter debeat contingere. Huiusmodi autem sunt quae immediate a virtute divina causantur, quae est causa occultissima, alio modo quam se habeat ordo causarum naturalium: sicut quod caecus iterum videat, et quod mortuus resurgat, et huiusmodi: et haec proprie miracula dicuntur, quasi in seipsis et simpliciter mira. Haec autem quandoque sunt supra naturam, quandoque praeter naturam, quandoque contra naturam. Supra naturam dicitur esse miraculum, quando natura non potest in ipsam substantiam facti, sicut divisio maris rubri, suscitatio mortui, et huiusmodi. Illa vero dicuntur praeter naturam fieri in quae quidem natura potest quantum ad substantiam facti, sed tamen praeter operationem naturae fiunt jussu divino. Et quod haec dicantur miracula, contingit ex tribus. Primo propter excessum, et singularem quendam modum: sicut ranse productae in Aegypto in tanta multitudine sicut antea visum non fuerat. Secundo propter hoc quod hora determinata contingunt ad invocationem divini nominis, sicut quod manus Jeroboam extensa contra Prophetam arefacta fuit, et ara ejus divisa, 5 Reg., 15. Tertio quando aliquid universaliter contingit, sicut in veteri lege de aqua zelotypiae, Numer. 5, quod potum illius venter adulterae divino miraculo putrescebat. Contra naturam autem dicitur fieri, quando in re est aliquid contrarium ei quod fit; sicut si grave sursum moveretur, et quod virgo peperit, vel aliquid huiusmodi; ita quod miraculose sequatur actus manente contraria natura, quae scilicet est principium contrarii actus.

Ad primum dicendum, quod creatio, proprie loquendo, non est opus miraculosum, quia deficit una conditio miraculi: quamvis enim causam occultam habeat, tamen non est in re unde aliter esse deberet: immo esse rerum naturali quodam ordine a primo ente producitur, quamvis non per necessitatem naturae.

Ad secundum dicendum, quod nec etiam creatio animarum vel justificatio impiorum proprie miracula debent dici: quia quamvis sint praeter rationes seminales agentes ad perfectionem effectus, non tamen sunt praeter eas disponentes (1); dispositio enim corporis ad receptionem corporis, et praeparatio voluntatis ad susceptionem gratiae, est per virtutem creaturae collatam. Si tamen sine tali praecedente praeparatione vel anima infunderetur vel gratia conferretur, utrumque miraculum dici posset; ut patet in formatione primi hominis, et in conversione Pauli. Nec tamen sequitur ex vi rationis inductae: quia *insolitum*, quod in definitione miraculi ponitur, non dicit raritatem facti, sed excludit solum cursum naturae; unde si quotidie caeci illuminarentur, nihilominus miraculum esset; quia praeter cursum naturalem, qui nobis est consuetus, contingeret.

Ad tertium dicendum, quod resurrectio miraculosa erit: quamvis enim sit secundum spem gratiae, est tamen supra spem naturae; et haec duplex spes distinguitur in Glossa, Rom. 4, super illud (2): *Qui contra spem in spem credit etc.*

Ad quartum dicendum, quod quamvis conversio aquae in vinum non fuerit supra facultatem naturae quantum ad substantiam facti, tamen fuit

(1) Al. est praeter eas dispositiones.

(2) Al. deest super illud.

supra ejus facultatem quantum ad modum faciendi: non enim potest natura aquam in vase existentem subito in vinum convertere, sed per digestionem et maturationem uvae.

Ad quintum dicendum, quod miracula non faciunt homines et Angeli quasi eorum virtute effectus ille agatur; sed homines impetrando precibus, et Angeli per ministerium.

Ad sextum dicendum, quod quamvis monstra contingant in natura praeter intentionem virtutis formativae quae agit in semine, tamen reducuntur in aliquas causas naturales; contingunt enim ex aliqua indispositione materiae sicut ex principio proximo, vel ex impressione alicujus signi caelestis sicut ex principio remoto.

QUAESTIO II.

Deinde quaeritur de formatione mulieris ex parte animae; et circa hoc quaeruntur tria: 1.º utrum anima rationalis sit ex traduce, vel per creationem. Si non ex traduce, quaeritur 2.º utrum creetur a Deo immediate, vel mediantibus Angelis; et 3.º quaeritur, utrum anima sensibilis et vegetabilis sit ex traduce.

ARTICULUS PRIMUS.

Utrum anima humana traducatur a parentibus. — (1 p., qu. 108, art. 2; et 2 cont. Gen., cap. 82; et quol. 12, art. 2.)

Ad primum sic proceditur. 1. Videtur quod anima humana etiam a parentibus traducatur. Dicitur enim Genes. 46, 26: *Omnes animae quae egressae sunt de femore Jacob. . . sexaginta sex.* Sed non egreditur aliquid filii ex femore patris nisi per traductionem seminis. Ergo videtur quod hoc modo anima filii ex parentibus veniat.

2. Praeterea, omne id quod dat complementum operationi, cooperatur operanti. Si ergo Deus per hoc quod infundit animam adulterorum operationem perficeret, videtur quod adulteris cooperaretur; et hoc videtur inconveniens, quia qui cooperatur (1) iniquo, non est ab iniquitate immunis. Ergo videtur quod anima rationalis non infundatur a Deo, sed traducatur a patre.

3. Praeterea, filii a parentibus originale peccatum contrahunt, ut Apostolus docet Rom. 5. Sed accidens non potest traduci nisi traducatur subjectum ejus. Ergo videtur quod anima rationalis, quae est subjectum culpae originalis, a parentibus traducatur.

4. Praeterea, in omni generatione univoca generans dat speciem suam generato: quia agens et finis generationis incidunt (2) in idem specie, ut in 2 Physic. (text. 51) dicitur. Sed cum homo ex homine procedat, est generatio univoca. Cum ergo homo speciem habeat ex anima rationali, videtur quod animam rationalem ex parentibus recipiat.

5. Praeterea, sicut dicit Commentator in 2 Metaph. (com. 7), impossibile est ut sint diversi agentes quorum unus actio terminetur ad subjectum formae, et alterius ad formam: quia ad su-

(1) Al. operatur.
(2) Al. inducunt.

bjectum formae actio agentis non terminatur nisi secundum quod recipit formam: sequeretur enim, ut ipse dicit, quod subjectum et forma essent duo distincta, ex quibus non fieret unum, si essent termini diversarum actionum. Sed corpus organicum est subjectum hujus formae quae est anima rationalis. Cum ergo per actionem virtutis formativae corpus organizetur, videtur quod ejus actio se extendat ad ipsam rationalem animam; et sic anima rationalis traducitur.

6. Praeterea, ut in 4 Meteor. (cap. 5) dicitur, perfectum unumquodque est quando sibi simile potest producere. Cum ergo anima rationalis sit perfectior omnibus formis naturalibus, videtur quod cum virtute aliarum formarum educatur similes formae in actum, multo fortius anima rationalis hoc possit facere.

7. Praeterea, Deus die septima a condendis novis creaturis cessavit. Sed novum est quod nullo modo in praesistentibus praexistit. Ergo oportet animas singulorum hominum qui modo generantur, in operibus sex dierum praexistisse. Cum igitur in prima natura non praexistierint, ut haeretici dicunt, videtur omnes animas in anima primi hominis existisse. Ergo videtur quod ex ejus anima omnes animae traducantur sicut ex ejus carne omnis caro humana traducitur.

Sed contra est quod dicit Philosophus in 16 de Animalibus (vel de Gen. animal., lib. 2, cap. 5), quod intellectus ab extrinseco est: et in lib. de proprietatibus elementorum (1) dicit, quod in nato fit spiritus vitae jussu Dei: et ita videtur quod non traducatur a patre. Hoc etiam auctoritate sacrae Scripturae ostenditur, quia Genes. 2, 25, dicitur: *Hoc nunc os de ossibus meis, et caro de carne mea:* multaque carius amantiusque diceretur, anima de anima si sic esset anima de anima ut caro de carne, et os de osse.

Praeterea, Isai. 7, 16, dicitur ex persona Domini: *Omnem flatum ego feci,* id est animam: et sic videtur anima, non ex traduce, sed ex creatione esse.

Praeterea, Eccle. ult., 7, dicitur: *Donec spiritus revertatur ad Deum qui fecit illum:* et sic videtur humana anima a Deo creata esse: et hoc Augustinus disputando inducit 10 super Genes. ad litter. (cap. 17, 21, 22).

Solutio. Respondeo dicendum, quod traductio duo importat; scilicet originem et decisionem: non enim ignis generatus ab igne generante traduci proprie dicitur; similiter nec lignum divisum in partes dicitur quod ejus una pars ab alia traducatur; unde traductio proprie dicitur in generatione animatorum, quae est per decisionem seminis; et ideo non potest dici traduci ab aliquo illud quod ab eo originem non habet nec divisionem recipit. Dividitur autem aliquid dupliciter; scilicet per se, ut corpus; et per accidens, ut forma corporalis materiae impressa. Anima vero rationalis nec corpus est, nec virtus corporalis; quod ipsa sua operatio ostendit, quae sine corpore est; et ideo traduci non potest per modum divisionis; et in hoc consistit ratio Aristotelis 16 de Animalibus (vel de Gener. animal., lib. 2, cap. 5). Vult enim quod

(1) Qui ei olim tribuebatur, ut in veteri editione videre est. Sed non est ejus, nec in editione moderna extat (4^a edit. P. Nicolai).

quorum principiorum operationes sunt sine corpore, illa principia non traducantur per semen. Similiter etiam patet quod nullo alio modo originem potest habere anima filii ex anima patris: aut enim hoc esset quia intellectus filii ab intellectu patris oriretur mediante virtute generativa et formativa, aut immediate. Primum autem est impossibile: quia effectus non potest esse immaterialior sua causa; unde cum virtus generativa sit potentia materialis, non potest ejus actio ad formam immaterialem terminari (1). Secundum etiam esse non potest: quia cum sit duplex agens, secundum Avicennam (Metaphysic. tract. 9 cap. 4); unum quod habet causalitatem respectu totius speciei, sicut sol qui est causa generabilium et corruptibilium; aliud autem est causa respectu unius individui tantum, sicut quod hic ignis est causa hujus: neutro (2) modo anima unius potest esse causa animae alterius. In causis enim quae essentialiter habent ordinem ad totam speciem, oportet quod causa et causatum non sint ejusdem ordinis nec ejusdem speciei: quia habent directe causalitatem suam supra essentiam speciei inquantum hujusmodi; unde secundum hoc non omnes animae rationales essent ejusdem speciei. Similiter etiam non potest esse per alium modum quod aliquid in una specie est causa alterius in eadem specie: quia hoc non contingit nisi secundum hoc quod agens movet materiam ad talem formam: anima autem rationalis non est quid ex materia (ad minus praesistente) et forma compositum: nec est forma materialis, quae possit educi de potentia materiae, sicut aliae formae materiales, ut dictum est. Unde relinquuntur quod principium originis ipsius animae rationalis sit aliquid principium separatum: et hoc quidem communiter conceditur et a theologis et a philosophis.

Ad primum ergo dicendum, quod locutio illa est syncdoehica; ponitur enim pars principalis, scilicet anima, pro toto homine; et hic modus loquendi consuetus est in sacra Scriptura, et apud philosophos; unde Philosophus dicit 9 Ethic. (cap. 8, vel 9), quod totus homo dicitur intellectus, per modum quo etiam tota civitas dicitur rector civitatis.

Ad secundum dicendum, quod operatio adulteri potest dupliciter considerari. Aut secundum esse morale; et sic, prout est deformis, non cooperatur ad ipsam Deum, sed prohibet: aut secundum quod est in specie naturali; et sic est bonum quoddam; unde non est inconveniens in tali operationi, in quantum bona est, Deum qui in omnibus operatur, complementum apponat.

Ad tertium dicendum, quod quamvis peccatum originale sit in anima sicut in subjecto, tamen causatur in anima ex intentione seminis, et est in eo, scilicet in semine, quamvis non sicut in subjecto, tamen sicut in causa; et ideo per traductionem seminis, et non animae, peccatum originale traducitur.

Ad quartum dicendum, quod hoc quod agens agat sibi simile, contingit dupliciter: aut quia forma secundum quam similitudo attenditur per actionem de potentia in actum educitur; aut quia per actionem disponitur materia, ut sit necessitas ad

(1) Al. determinari.
(2) Al. additur autem.

receptionem formae; et primus modus est quo ad omnes in formis accidentalibus; secundus autem est etiam, secundum Avicennam (ubi supra), in omnibus formis substantialibus, quia ipse vult omnes formas substantiales esse a principio separato; sed secundum Aristotelem et Commentatorem, formae substantiales materiales pertinent ad primum modum, et anima rationalis ad secundum; et hic modus sufficit ad hoc quod agens agat sibi simile; quia non proprie forma generatur, sed compositum.

Ad quintum dicendum, quod ratio illa procedit de diversis agentibus non ordinatis, scilicet quorum unum non operatur in altero; sed in ipsa operatione naturae operatur Deus; unde non est inconveniens quod actio ejus peringat ad aliquem terminum in quem non se extendit actio formativae virtutis; sic enim ipse Deus in natura operans, etiam organizationem corporis facit; unde est quasi actio continua; reducta in unum agens, et quae terminatur ad ultimam dispositionem subjecti, et quae cooperatur sibi natura, et non quantum ad secundum.

Ad sextum dicendum, quod anima rationalis nec ex materia composita est, nec est forma materialis, quasi in materia impressa; et ideo non potest produci ab aliquo agente quod accidentalem causalitatem habeat ad ipsam ex parte materiae quae inducitur ad formam, sicut est in aliis formis materialibus; sed oportet quod producat a principio quod habet causalitatem essentialem respectu essentiae ejus; et hoc non potest esse unius speciei.

Ad septimum dicendum, quod animae quae nunc creantur, sunt ejusdem speciei cum anima Adae, quae in operibus sex dierum creata fuit; et ideo, ut Augustinus dicit (10 super Genes., cap. 5), jam tunc animam fecerat, quales et nunc facit (1); et ideo non aliquid novum creaturae generis nunc facit quod tunc in suis consummatis operibus non creaverit, scilicet quod quantum ad similitudinem speciei non praexistierit etiam quodammodo in illis primis operibus secundum causales rationes; quia, sicut ibidem subdit Augustinus, corporibus humanis, quorum ex istis operibus propagatio continuata successione protenditur, tales congruit animas inseri, quales nunc facit, atque conserit (2).

ARTICULUS II.

Utrum anima rationalis sit a Deo mediantibus Angelis. — (1 p., quaest. 90, art. 5; et opus. 13, cap. 10.)

Ad secundum sic proceditur. 1. Videtur quod anima rationalis procedat a Deo mediantibus Angelis. Primo per hoc quod habetur in lib. de Causis (prop. 3), quia intelligentiae primae influunt formas fixas stantes, sicut est anima. Sed intelligentias Angelos dicimus. Ergo videtur quod a Deo mediantibus Angelis producatur.

2. Praeterea, a causa infinita non potest immediate procedere effectus finitus, ut potest probari per demonstrationes Philosophi in 1 Cael. et Mund. (text. 68), ubi probat quod corpus infini-

(1) Nicolai omittit facit.
(2) Idem inserit.

tum non potest agere. Sed Deus est causa infinitae virtutis. Ergo cum anima sit quid finitum, non potest immediate a Deo produci.

5. Praeterea, non minor est ordo in spiritalibus quam in corporalibus, superiora inferiorum causas esse. Ergo multo fortius hic in substantiis spiritalibus esse debet. Ergo cum Angelis sint altioris naturae quam animae, videtur quod ab Angelis animae producantur.

4. Praeterea, per eadem est reditus in finem ultimum et exitus a primo principio. Sed anima rationalis in Deum reducitur per Angelos, ut Dionysius (1) dicit. Ergo videtur quod etiam mediantibus Angelis a Deo procedat.

3. Praeterea, cum omnis operatio sequatur naturam rei, ab illo res habet esse, cuius virtute propriam operationem participat. Sed propria operatio animae rationalis est operatio intellectualis. Cum ergo haec operatio conveniat sibi ex virtute intelligentiae, ut in libro de Causis (prop. 5); dicitur, videtur quod ipsa secundum suum esse mediantibus Angelis producatur.

Sed contra est quod Genes. 2, 7, dicitur, quod *inspiravit Deus in faciem ejus spiraculum vitae*. Haec autem est anima rationalis, quae homo vivit. Ergo videtur quod immediate a Deo sit.

Praeterea, Damascenus dicit omnes illos cum patre suo diabolo maledictos qui Angelos aliquid creasse dicunt (2). Sed anima non potest educi in esse nisi per creationem, cum de potentia materiae non educatur, ut dictum est, nec ex materia composita, ut sic possit generabilis esse vel per se vel per accidens. Ergo videtur quod mediantibus Angelis producta non sit.

Solutio. Respondeo dicendum, quod, sicut supra dictum est, res sub quodam ordine a primo principio produxisse quidam philosophi opinati sunt: posuerunt enim a primo principio, quod Deus est, eo quod est unum et simplex, non potuisse immediate plura prodire, eo quod idem natum est facere idem (5); et ideo a primo immediate procedit intelligentia prima, in quam incidit, ex eo quod ab alio esse habet, quaedam pluralitas potentiae et actus; et ita ab hac intelligentia, secundum hoc quod intelligit primum principium, dicunt effluere secundum intelligentiam, quae est minoris actualitatis quam prima causa, cum causatum sit deficiens a sua causa essentiali; secundum autem quod intelligit se, prout est in actu, fluit ab ea anima orbis, quam movet; et secundum quod considerat se quantum ad id quod est in ipsa potentia, fluit ab ea ipsa substantia orbis; et sic deinceps usque ad ultimam intelligentiam, quae movet ultimum orbem, quam dicunt intelligentiam agentem; et ab hac dicit Avicenna (de Intellig. cap. 4, divis. 5), effluere animas humanas et omnes alias formas substantiales in istis inferioribus; et materiam generabilem et corruptibilem reducunt sicut in causam in substantiam orbis; et diversas variationes quae circa materiam accidunt, reducunt sicut in causam in motus caelestes; et omnes has

(1) Colligitur ex lib. de eccles. Hierarch., cap. 5, §. 4, aequivalenter saltem.

(2) Vel sic lib. 2 de Fid. orth., cap. 5, prop. finem: *Quicumque dicunt, quod Angeli ejusdemque substantiae (seu essentiae) sint conditores, ipsi os diaboli sunt, qui est eorum pater etc.*

(3) Ex Philosopho, lib. 2 de Gener. et corrupt., text. 36.

causas medias, sicut et primam, ponunt agentia essentialia, quae causant essentiam rei sine motu; non autem sunt causa fiendi tantum per motum, sicut causae agentes naturales; et ideo omnibus intelligentiis attribuantur quaedam modum creationis, secundum quod coram actu nihil praesupponit ex parte rei quae producit, sed tantum ex parte agentis, cuius actio firmatur super actionem causae superioris: ut sic sola actio primi principii possit vere dici creatio, quae non firmatur in alterius actione, sed in ipsa firmantur ceterae actiones. Haec autem positio debile habet fundamentum, sicut etiam Commentator ostendit in 11 Metaph. (com. 50); quia cum dicitur actio de Deo et de rebus naturalibus, est quasi aequivoce dicta; quia in naturalibus agentibus actio sequitur ex necessitate formae; unde secundum unitatem formae oportet esse unitatem in effectu; sed in divinis actio sequitur intellectum; et ideo secundum quod diversa ab uno possunt intelligi, ita diversi effectus ab uno immediate procedere possunt; et secundum hoc multitudo a Deo processit, prout se intellexit ut ideam plurimum, id est ut participabilem diversimoda imitatione. Ipsa etiam positio veritati fidei non consonat, quae solum Deum creatorem enuntiat; in quo omnis idolatria tollitur, cum proculdubio maximum fomentum dicta opinio subministrat; unde secundum fidem non potest poni aliquid esse causa alterius post Deum, nisi per viam motus et generationis; et ideo omnium eorum quae per generationem non inceptant, oportet Deum immediatam causam ponere, ut sunt Angeli, animae, substantiae caelorum, et materia elementorum, et primae hypostases in omnibus speciebus. Dicta etiam positio tollit honorem animarum sanctarum, quibus promittitur Angelorum aequalitas, Matth. 11, in consecutione ultimi finis, quod non posset esse si causa essentialis animae Angelus esset; cum esse causati semper dependeat a sua causa essentiali; sicut et Anselmus probat (lib. 1 *Cur Deus homo*, cap. 5) quod reparatio humani generis per Angelum fieri non debuit ne dignitati animarum derogaretur. Sequeretur etiam aliud inconveniens, quod ultima beatitudo animarum non esset in divina fruitione, sed potius in fruitione Angelorum: quia ultima perfectio ad quam res potest pervenire, est haec ut conjugatur suo principio; et ideo a philosophis ponitur ultimam felicitatem hominis esse in continuatione intellectus possibilis ad intelligentiam agentem, sive talis continuatio sit in hac vita secundum quosdam, sive post hanc vitam secundum alios.

Ad primum ergo dicendum, quod in hac materia auctoritates libri de Causis recipiendae non sunt: quia ille (1) qui librum illum composuit, hujus erroris auctor fuisse invenitur: nisi quis velit exponere, quod est praeter nostrum propositum.

Ad secundum dicendum, quod illa ratio, si vim habeat, concludit quod nihil a Deo immediate causetur: quia omne quod est praeter ipsum, finitum est: nisi forte secundum aliquem modum substantias separatas infinitas esse ponamus, non simpliciter, sed secundum quid, scilicet versus inferioris, ut

(1) Non Philosophus ipse, sive Aristoteles, inter quos opera in vetustis exemplaribus reperitur, sed Arabs quidam ex propositionibus Procli, ut in illius commentario notat S. Thomas (*Ex edit. P. Nicolai*).

in lib. de Causis dicitur: hoc est secundum quod earum virtus non limitatur ad determinatum effectum in his quae suae operationi subduntur: quo etiam modo infinitatem habet anima rationalis tam ex parte intellectus agentis, quo est omnia facere, quam ex parte intellectus possibilis quo est omnia fieri, et cuius est formam universalem recipere in qua sunt potentia infinita singularia: quod est etiam evidens argumentum immaterialitatis ipsius animae et quod ex traduce non sit: quia omnis forma materialis finita est, ut in 8 Physic. probatur. Et ideo ad rationem illam dicendum est quod etiam si Deus sit infinitus simpliciter, effectus tamen ejus dupliciter limitatur. Primo et principaliter ex ordine sapientiae ejus, quae cuilibet rei certos terminos praefigit. Secundo ex parte recipientis, quia influentiam agentis recipit patiens per modum virtutis suae, et non per modum virtutis ipsius agentis.

Ad quartum dicendum, quod etiam in corporalibus non ponimus superius esse causam inferioris, nisi per modum moventis et generantis; et haec in substantiis spiritalibus non ponimus, quia per generationem et motum in esse non producantur: sed tamen sicut superiora corpora movent inferiora ad generationem, ita superiores substantiae spirituales movent inferiores ad propriam operationem, secundum quod Dionysius dicit (cael. Hierar., cap. 15), inferiores Angelos a superioribus illuminari, et homines ab Angelis.

Ad quartum dicendum, quod quaelibet res tendit in finem ultimum per propriam operationem: et ideo secundum quod per illuminationem superiorum inferiores illuminantur ad proprias operationes, dicuntur per eos in Deum reduci. Non est enim inconveniens ut in a creatura ponatur causa motus vel operationis alterius. Sed non est similis ratio de exitu rerum a primo principio: quia res non exit a suo principio per hoc quod aliquid operetur, sed solum per hoc quod aliquid a principio recipiat.

Ad quintum dicendum, quod si intelligatur anima participare operationem intellectualem ab intelligentia, hoc modo quod potentia intelligendi insit animae per virtutem intelligentiae, haereticum est et redit in dictum errorem, quia potentia intelligendi sequitur naturam animae: si autem intelligatur hoc modo quod anima juvatur in sua operatione per illuminationem Angelorum, ex hoc non potest concludi quod anima secundum suam naturam ab Angelis creata sit: non enim a quocumque juvatur res vel movetur ad opus, ab eo esse habet.

ARTICULUS III.

Utrum anima sensibilis sit ex traduce. — (1 p. qu. 108, art. 1; et de Pot. quest. 5, art. 2; et quolib. 10, art. 2; et 2 cont. Gent., cap. 82.)

Ad tertium sic proceditur. 1. Videtur quod etiam anima sensibilis non sit ex traduce. Nulla enim substantia simplex perfecta in esse quae sit hoc aliquid, educitur in esse nisi per creationem. Sed anima sensibilis est hujusmodi substantia. Ergo etc. Probatio mediae. Illud quod est tantum forma et non hoc aliquid, non potest esse motor;

unde in 8 Physic. (text. 29) Philosophus vult quod forma ignis non sit motor in motu ejus naturali: non enim potest habere perfectam et absolutam actionem quae debetur motori qui non habet esse perfectum. Sed anima sensibilis est motor in animali. Ergo est hoc aliquid habens esse perfectum; et quod sit simplex, per se patet.

2. Praeterea, Commentator dicit in 5 de Anima (comm. 4 et 5), quod non potest esse aliqua virtus cognoscitiva ex commixtione elementorum. Sed ea quae producantur per actionem naturae in inferioribus elementis, producantur per actionem qualitatum activarum et passivarum elementorum commixtorum; eo quod nulla virtus activa est in istis inferioribus nisi per qualitates elementares, ut Commentator dicit 11 Metaphys. (comm. 51). Cum ergo anima sensibilis sit virtus cognoscitiva, videtur quod non per operationem naturae traduci possit, sed per creationem in esse producatur.

3. Praeterea, omnis operatio naturae inferioris reducitur in virtutem caelestem, sicut in virtutem primi alterantis. Sed per virtutem caeli anima sensibilis educi non potest, cum corpus caeleste inanimatum sit, et nihil agat ultra suam speciem: quia effectus non potest esse potior causa agente. Ergo videtur quod non per operationem naturae, sed per creationem in esse educatur.

4. Praeterea, eorum quae sunt idem secundum substantiam, non potest unum creati quin alterum creetur. Sed in homine anima sensibilis et anima rationalis sunt idem per essentiam. Ergo videtur, cum anima rationalis non traducitur, sed creetur, quod similiter nec anima sensibilis. Sed secundum animam sensibilem non differt homo a bruto. Ergo videtur quod etiam ab brutis anima sensibilis sit per creationem.

5. Praeterea, quanto aliquid est nobilius, tanto nobiliorem causam habet, vel saltem non minus nobilem. Sed anima sensibilis nobilior est in animalibus perfectis quam in generatis ex putrefactione. Ergo cum in generatis ex putrefactione non possit poni anima sensibilis ex aliquo principio naturali produci, cum non generentur ex sibi similibus, et ita oportet quod a principio supernaturali animam sortiantur, videtur quod multo fortius hoc necessarium sit in animalibus perfectis.

Sed contra est quod dicitur Gen. 1, 20: *Producant aquae reptile animae viventis*. Sed aquae non producant nisi illud quod virtute naturae producat. Ergo videtur quod per virtutem seminale rebus collatam animae sensibiles producantur.

Praeterea, Philosophus dicit in 16 de Animalibus (seu de Gener. anim., lib. 2, cap. 5, ant. med.), quod intellectus solum ab extrinseco est. Ergo videtur quod anima sensibilis non sit ab extrinseco.

Solutio. Respondeo dicendum, quod circa hanc questionem diversae inveniuntur opiniones et philosophorum, et etiam Magistrorum. Quidam enim philosophi, ut Plato, Avicenna et Themistius, posuerunt omnes animas a principio separato esse, quod quidem principium Plato idem posuit, Avicenna intelligentiam agentem, et theologi hanc viam tenentes, ipsum Deum. Ratio autem quae praedictos philosophos movit, ut Commentator narrat 7 et 11 Metaph. (com. 3); est sumpta ex animalibus putrefactis, quae etiam obijciendo (arg. 3) tacta est: et similiter ex hoc quod in naturalibus nihil invenitur agens nisi forma ac-

eidentalibus, ut calor et frigus quorum actione non potest anima produci, cum nihil agat ultra suam speciem. Sed tamen advertendum est, quod nullus philosophus inter animam sensibilem et alias formas substantiales distinxit quantum ad originem: quia praedicti philosophi omnes formas substantiales esse a principio separato posuerunt; tam animam sensibilem, quam formam lapidis vel ignis.

Alii vero, ut Aristoteles et Commentator ejus, qui ponunt formas alias materiales ex potentia materiae educi virtute agentium naturalium, ponunt etiam animam sensibilem et vegetabilem ex traduce esse, eo quod esse formarum naturalium non est ipsarum absolute, sed ipsorum compositorum: non enim per se possunt subsistere: et ideo ipsis formis per se loquendo non acquirunt esse, sed substantiis compositis; unde forma per se loquendo neque fit neque generatur, sed compositum. Et quia omne quod generatur, generatur ex sibi simili; ideo oportet quod generans vel inducens ad formam sit compositum ex materia et forma, et non forma tantum, vel substantia separata; et in hoc sustentatur Aristoteles in 7 Metaphys. (text. 35), et per eandem rationem ostendit in 16 de Animalibus (ut supra), animam vegetabilem et sensibilem non ab extrinseco esse, ostendens eas esse formas materiales ex hoc quod operationes exercent mediante corpore: quod enim habet esse absolutum a materia, habet etiam operationem a materia absolutam. Et ideo vult quod omnia principia vel virtutes quarum operationes non exercent sine corpore, non sint ab extrinseco, sed ab agente corporali: et quod intellectus solus sit ab extrinseco: quia ejus operatio est sine corpore, et etiam ejus esse absolutum est; unde sibi debetur factio non tantum per accidens, sed etiam per se, ut esse incipiat, et oportet tunc quod hic sit secundum modum sibi competentem, et a principio separato.

Alii vero philosophi attenderunt ad ipsas formas, ac si eis per se fieri deberetur; et ideo posuerunt omnes formas esse a principio formali separato.

Sed positio Aristotelis multo rationabilior est: quia nihil incipit vel fit vel generatur nisi secundum modum quo esse habet: et ideo concedimus animam sensibilem et vegetabilem ex traduce esse. Modus autem traductionis talis est; cum enim omne agens univoce et proximum inducat speciem suam in patiente, et cibis, secundum quod est patiens et alteratum, in nutrimentum corporis cedat (quia nutrit secundum quod est potentia caro, ut in 1 de Gener., text. 59 et in de Anima a text. 43 usque ad 50 dicitur), oportet quod in fine speciem et virtutem nutrimenti recipiat. Ante ergo ultimam assimilationem, quando efficitur actu pars determinata, ut caro vel os, est in eo virtus speciei indeterminate ad hoc vel illud: quia determinatio ad hoc vel illud est secundum propriam virtutem determinatae partis: et ideo cum semen sit residuum ultimi cibi propinquissimi ad ultimam conversionem, est in eo potentia totum et non actu aliqua pars: ante vero quam resolvatur per actum virtutis generativae separatum a reliquo sui generis, est in eo potentia illa indistincta sicut forma totius non est in parte nisi in potentia: quando autem separatur, efficitur actu habens talem potentiam vel formam: sicut etiam videmus in animalibus annulis, in quibus, secundum Philosophum, una est anima in actu, et plures in po-

tentia; unde quando dividuntur, efficitur quaelibet pars animata habens animam distinctam: in hoc tamen differunt, quia propter parvam differentiam organorum in illis animalibus pars est fere tota consimilis; et ideo in parte remanet anima perfecta, sicut erat in toto: semen autem deicium nondum est actu simile toti, sed in potentia propinqua: et ideo non remanet post divisionem animae in actu, sed in potentia: propter quod dicitur 2 de Anima (1), quod semen in potentia vivit et non actu. Haec autem potentia non est passiva in semine maris sicut dicimus ligna et lapides esse in potentia domus (sic enim est potentia in menstruo mulieris), sed est potentia activa, sicut dicimus formam domus in mente artificis esse potentia domus; unde arti comparat eam Philosophus in 17 de Animalibus (seu de Gener. animal., lib. 2, cap. 20); et hanc potentiam Avicenna et Commentator in 7 Metaphysic. vocant virtutem formativam: quae quidem virtus quantum ad modum operandi media est inter intellectum et alias vires animae. Aliae enim vires utuntur in suis operationibus determinatis, organis; intellectus autem nullus: haec autem utitur aliquo corporali in sua operatione quod nondum habet determinatam speciem. Subiectum autem et organum hujus virtutis est spiritus vitalis inclusus in semine; unde ad continentium hujusmodi spiritum semen est spumoso, et haec est causa albedinis ejus. Huic autem spiritui conjungitur virtus formativa, magis per modum motoris quam per modum formae, etsi forma ejus aliquo modo sit; unde dicit Commentator in 7 Metaphys. (comm. 5), quod includitur in semine virtus illa quodammodo sicut uniuertu motores orbibus. Illi autem corporali spiritui conjungitur triplex calor: scilicet calor elementaris, qui est sicut instrumentum resolvens et consumens et hujusmodi operans; et calor animae, qui est vivificans; et calor caeli cuius virtute movet ad speciem determinatam: et virtute hujus triplicis caloris, virtus formativa convertit materiam a muliere praeparatam in substantiam membrorum per modum quo est transmutatio corporis in augmento ut 13 de Animalibus (2) dicitur; et secundum quod proceditur in perfectione organorum, secundum hoc anima incipit magis ac magis actu esse in semine, quae prius erat in potentia: ita quod conceptum primo participat opera vitae nutritivae, et tunc dicitur vivere vita plantae; et sic deinceps, donec perveniat ad completam similitudinem generantis.

Ad primum ergo dicendum, quod anima sensibilis nullo modo est hoc aliquid: quia nec habet

(1) Ex 11 de Animalibus exemplaria Gothica citant. Utrique porro colligit potest: 11 quidem de Animalibus qui nunc est 1 de partibus animal., cap. 1 versus finem: 2 autem de anim., text. 10, ubi dicitur: Non est illud quod obicit animam, potentia existens ut vivat; semen autem et fructus potentia hujusmodi corpus est. Sed et lib. 2 de Gener. anim., cap. 3, fere sub finem expressus, ubi etiam artis et seminis comparationem praemittit paulo infra notatam; non, sicut prius, lib. 17 de Animal., qui de Gener. animal. tertius est.

(2) 16 de Animal. sive lib. 2 de Gener. anim., qui cum 16 de anim. coincideat, partim cap. 1, ubi calore animalis generationem fieri ait; partim cap. 5, ubi aliquid in semine inesse addit, quo secundum reddatur; itaque calorem esse dicit ab elementari et solari distinctum, elementari tamen respondens. Nec tale quidquam de calore lib. 13 de Animal., qui prius tamen indicabatur, sive 1 de Gener. anim., qui et correspondet (Ex edit. P. Nicolai).

aliquam partem sui per quam individuetur: nec habet esse subsistens et absolutum, cum nulla ejus operatio sit nisi mediante corpore; nec hoc ipsum quod est moveri motu progressivo, facit esse organo corporali. Est enim duplex virtus motiva: una imperans, et altera imperata. Imperans est virtus appetitiva sensitiva, cujus actus constat quod non est sine organo corporali. Virtus autem motiva imperata et exquens motum est vis quaedam muscularis et lacertis affixa, ad quorum motum totum corpus movetur. Et sic patet quod in motu animalis operatio quae est movere, non est animae sensitivae secundum se, sed mediante organo corporali; unde non sequitur quod esse absolutum habeat.

Ad secundum dicendum, quod ex actione qualitatibus elementarium sequitur aliquid dupliciter. Uno modo ex ipsis secundum se, sicut sapor et odor, durum et molle, et alia quae determinantur in 4 Meteor. (cap. 2 et seqq.); et sic nec anima sensibilis nec aliqua forma substantialis ex actionibus earum sequitur: quia sequeretur quod formae substantiales ex necessitate materiae inducerentur, ut Empedocles dixit. Alio autem modo sequitur aliquid ex eis sicut ex instrumentis, ut dicit Philosophus in 2 de Anima (text. 40 et 41), quod igitur in motu augmenti est sicut instrumentum regulatum, sed principaliter agens et regulans est virtus animae dirigens in determinatam quantitatem. Et similiter dico, quod ex actionibus qualitatibus activarum sequitur anima sensibilis et aliae formae substantiales secundum quod in eis ut instrumentis manet virtus animae, vel alterius substantialis formae et ipsius caeli; et ideo non oportet, cum non agant in virtute sua tantum, quod ex actionibus earum nihil sequatur ultra earum speciem: quia ex motu instrumenti sequitur effectus secundum rationem principalis agentis.

Ad tertium dicendum, quod supposito secundum fidem nostram quod caelum sit corpus inanimatum, nihilominus tamen ponimus quod motus ejus sit ab aliqua substantia spirituali sicut motore: et cum motus sit actus motoris et mobilis, oportet quod in motu non tantum relinquatur virtus corporalis ex parte mobilis, sed etiam virtus quaedam spiritualis ex parte motoris: et quia motor est vivens nobilissima vita, ideo non est inconveniens, si motus caelestis, in quantum est in eo intensio (1) et virtus motoris, per modum quo virtus agentis principalis est in instrumento, est causa vitae materialis, qualis est per animam sensibilem et vegetabilem.

Ad quartum dicendum, quod quamvis homo et equus in hoc convenient quod est sensibilis, non tamen oportet quod anima sensibilis sit unius rationis in homine et equo: quia homo et equus non sunt unum animal in specie; unde in homine anima sensibilis est multo nobilior quam in aliis animalibus quantum ad principales actus, ut patet in actibus interiorum sensuum, et in operatione tactus, qui est principalis sensus: in omni enim toto potestativo potentia inferior superiori conjuncta perfectior invenitur; ut potestas praepositi multo excellentior est in rege. Anima autem sensibilis in homine per essentiam conjungitur animae rationali; et ideo totum est per creationem. Sed tamen modus traductionis seminis est similis in homine et in aliis animalibus; quia in semine homi-

nis est etiam virtus formativa, sicut in animalibus; sed quia actio illius virtutis est materialis, ut dictum est, non potest actio ejus pertinere ad essentiam immaterialem; sed tamen per actionem hujus virtutis primo consequitur conceptus vitam nutritivam et postea vitam sensitivam. Sed quia, ut Avicenna dicit (de Natura animal., cap. 9 et de Anima, part. 3, cap. 7), in hoc processu sunt plurimae generationes et corruptiones, sicut quod semen convertitur in sanguinem, et sic deinceps; quando venit ad secundam perfectionem, prima perfectio non manet eadem numero, sed acquiritur simul cum acquisitione secundae; et sic patet quod in infusione animae rationalis homo (1) simul consequitur in una essentia animae animam sensitivam et vegetativam; et priores perfectiones non manent eadem numero.

Ad quintum dicendum, quod in animalibus generatis ex putrefactione virtus caeli, ut Commentator dicit in 7 Metaph. (comm. 51), supplet locum virtutis formativae in semine: hujusmodi enim animalia propter sui imperfectionem non requirunt tot ad sui generationem sicut animalia perfectiora, in quibus oportet quod cum virtute caelesti adsit in semine virtus animae a patre derivata: est enim virtus caelestis in omnibus corporibus inferioribus sicut virtus motoris in moto, ut inducat unumquodque in speciem secundum materiae dispositionem: et haec virtutes caelestes in elementis receptae vocantur a Philosopho in 16 de Animalibus (de Gener. animal., lib. 2, cap. 5) virtutes animae, quibus omnia elementa plena dicit, eo quod hujusmodi virtutes sunt sufficientes ad animationem materiae, si pertingat ad aliquam complexionis aequalitatem.

Expositio textus.

Aut si de pedibus (2), ad servitatem subiectionis. Non videtur esse verum per hoc quod dicitur Gen. 5, 16: *Sub viri potestate eris.* — Et dicendum quod hoc in poenam mulieris inobedientis indutum est. Vel dicendum quod non est sub potestate viri per modum servitutis, sed per modum gubernationis.

Ideoque potius de illo addito quam de ipsa costa mulier facta deberet dici. Haec conclusio non sequitur: cujus ratio in objectionibus dicta est.

Et sane miraculo quo postea de quinque panibus a Jesu caelesti benedictione multiplicatis quinque millia hominum satiata sunt. Haec similitudo etiam ad probandum ejus propositum non valet: quia Augustinus eo modo multiplicationem illam factam dicit, super Joan. (tract. 24), sicut ex paucis granis crescunt multae segetes: quod quidem per attractionem humoris a terra certum est fieri.

Cum Angelorum ministerio facta sit mulieris formatio, non est eis tamen tribuenda creationis potentia. Quod quidem ministerium esse potuit in separatione costae, et in congregatione materiae, ex cujus conditione corpus mulieris formatum est.

Tamen propter effectus diversos pluraliter dicit Augustinus causas primordiales omnium rerum in Deo esse. Et hoc est secundum quod dicuntur plures idae secundum diversos respectus ad creaturas, ut supra in 1 libro dictum est.

(1) *Al. deest homo.*

(2) *Supplet facta fuisset, videretur.*

(1) *Al. intensio.*